

KLOCKARGÅRDEN

Nya klockargården och skollhuset runt 1920-talet

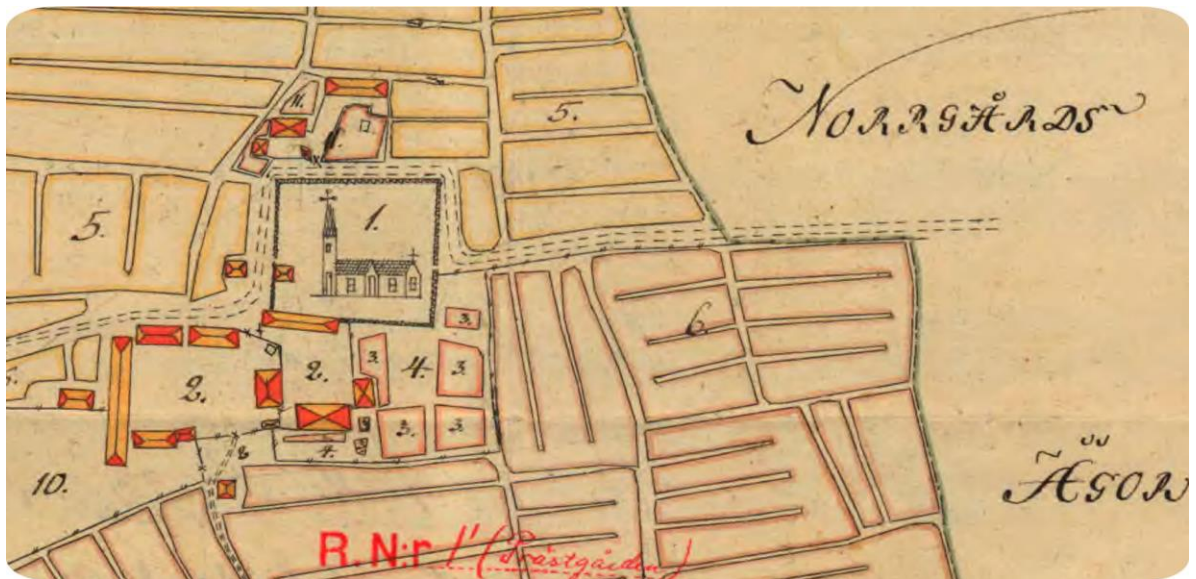
Klockarbord betecknar klockarnas förmåner i jord. Till "bordet" hörde också klockarstuga med sin hustomt och tillhörande uthus. Första gången "klockargård" nämns är mellan 1626 – 1628 i Biskop Rudbecks Matricula. Därföre talas det endast om en sockenstuga, där klockaren bodde, och den var belägen, enligt uppgift, söder om Prästgården mellan Offerlunden och Kyrkan. 1632 byggdes en ny klockarstuga vilket blev nr 2 av de kända och blev ihop byggd med ny sockenstuga, belägen norr om kyrkomuren. 1636 byggdes denna sockenstuga och uthusen förbättrades. Den första Klockaren som omnämns är Bryniel Tholson år 1628 och kallades för Brynolph Thoradsson. 1633 slutade han sin tjänst och efter-träddes av en Sven Nilsson och skötte denna klockar-tjänst fram till 1655 då Thomas Kläckare kom till klockarstugan. Samma år upptäcktes röta i stockarna under klockarhuset, endast efter 23 år, så dessa byttes ut. Sockenstugan blev nybyggd igen redan efter 50 år 1684 och nästa nybyggnad av stugan skedde år 1741, så det var tätt på givet av nybyggnationer.

Klockare Thomas Kläckare blev inte så långvarig i tjänsten då han avled 1659 el. 1660. Tjänsten var då vakant i ett år tills sonen Olof Klockare (ändrade stavningen av sitt namn) blev hans efterträdare. Klockarna på den här tiden, alltså under 1600-talet, var alla i regel väldigt härdiga och snickar-kunniga. Enligt skrift så gjorde Olof Klockare i Prästgården "panelen i sätesstugan och 2 dörrar till Högvördige Herrens Biskopslada år 1669. 1671 tillverkade han ett bord i Prästgården, och 1673 lagar "Ekeskåpet" i sakristian. Han var verkligen en härdig person. Han avled 1708 och då tillträdde en Per Byrielsson som klockare, som hade gift sig med hans dotter 1700. Per är också en härdig person och lägger 1732 400 tegel i Corgolvet. Hans tredje son Pehr Pehrsson övertager klockartjänsten mellan år 1735 – 1738. På den här tiden

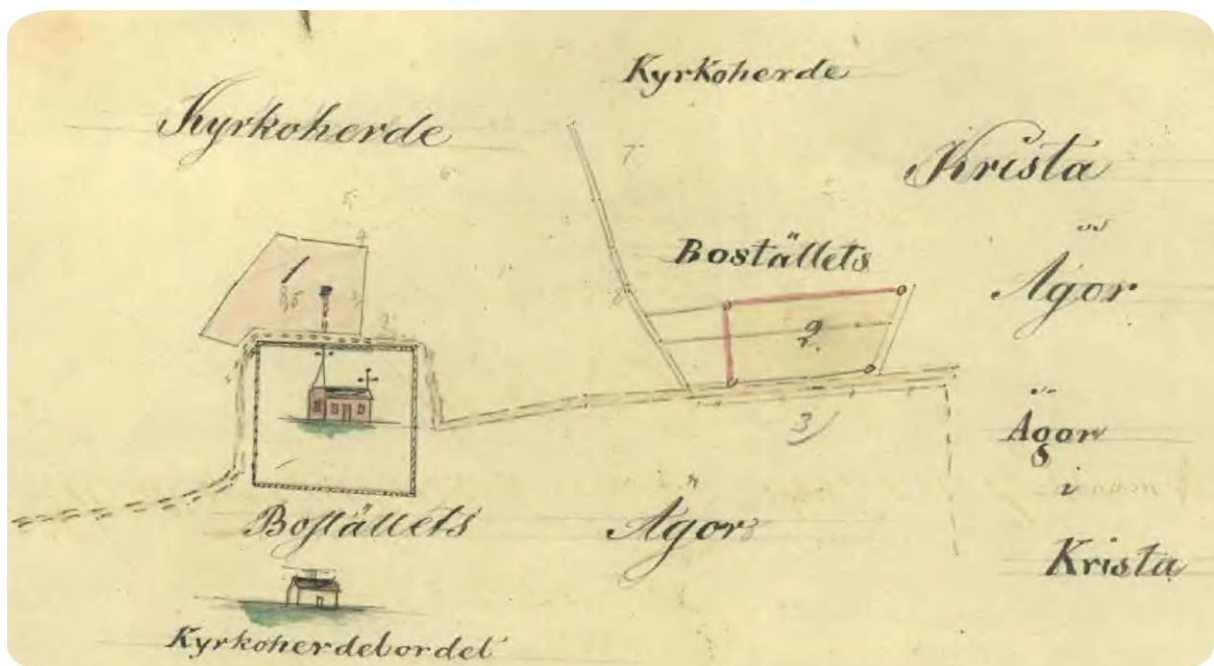
bestod klockarbostaden av kök och en liten kammare, så sockenstugan fick tagas i anspråk för att klockarfamiljen skulle få plats. I andra socknar bodde klockarna endast i sockenstugan. Under år 1739 står socknen utan klockare tills 1740 då kommer Petter Fernström till Lundby och innehade tjänsten till 1745 och under hans tid 1741 byggs en stuga. Han hade gift sig med föregående klockares änka Catarina Larsdotter och när han avled 1745 så skötte hon sysslorna fram till nästa klockare kom. Detta skedde 1748 då Lars Liljebom kom att inta klockartjänsten. Sockenstugan som tycktes vara så välbyggd 1741 blev föremål för reparation 1761, bara efter 20 år. Liljebom var väldigt noga med att se till så att allt var i bra skick så han upptäckte att ”stålpannorna” på stor-klockan glappade så det beslöts att den skulle gjutas om i Mässingsbruket. Under 1760-talet började åter kopporna i Lundby att härja, så Liljeboms dotter avled 1766 endast 1 år gammal. Att sockenstugan och klockarstugan betraktades som en enhet stod klart 1774 då ny sockenstuga planerades för att den gamla blev för trångbodd. Skolundervisningen fick hållas i köket. Ny stuga skulle innehålla 3 rum, farstuga och vind. Liljebom och hans fru fick 8 barn mellan 1751 – 1770, men 4 var redan döda 1774. Han gick ur tiden i mars 1779 så hans hustru Karin Olofsdotter skötte tjänsten mellan år 1779 – 1780 då platsen var vakant. En Lars Lundbeck tar över klockartjänsten i juni 1780 och Liljeboms änka fick tillstånd att bo kvar i köket till september samma år. Lundbeck gifter sig med Johanna Persdotter från Irsta 1790. Lungsoten härjar vilt och hans ena son dör endast 5 dagar gammal samt hans fru avlider 1819 också i lungsot. Han slutar sin tjänst 1837 och har då haft den längst av alla klockare, nämligen i 57 år. Under våren 1837 så insjuknar han och då finner man en ”Sörbom vice klockare” som sköter tjänsten. Den 23 september avlider Lundbeck 79 år gammal. 1838 tillträder en Carl Eric Falk, född 18160820 i Sala och organistelev ifrån Barkarö, tjänsten i Lundby och är då den yngsta klockaren genom tiderna. Han hade inte bara valts som klockare utan också som organist, barnalärare, sockenskrivare och vaccinatör

Då Lundby Kyrka saknat orgel så inköptes en begagnad orgel ifrån St Skedvi för 300 riksdaler. Den transporterades på vinterföre till kyrkan och invigdes 18/12 1838. Den 13 april 1839 brinner klockargården ner till grunden och Falk fick tillfälligtvis bo i Prästgården. Brandorsaken var spricka i murstocken, vilket prästen hade påpekat på ett möte i sockennämnden men ej fått gehör för. En ny klockargård byggdes och stod färdig 1840, den hade då flyttats ifrån den föregående platsen norr om kyrkomuren, till en plats längre österut på Norrgård Kristas ägor. Detta för att den gamla låg för nära kyrkan, man var rädd för brandfaran. Där ligger Klockargården än i dag.

Se Kartor över gamla och nya läget på Klockargården på nästa sida samt ansökningshandlingarna av den 3 september 1839 i slutet av dokumentet för ägobytet.

Karta över Klockargården 1802, där den är belägen norr om kyrkan. Prästgården söder om kyrkan.

Karta över den nya platsen för klockargården i ansökan om ägobyte . Norr om kyrkan gamla platsen nr 1, nya benämns med Bostället nr 2.

År 1841 startade tornbygget på kyrkan för att göra plats för kyrkklockorna som skulle flyttas inomhus ifrån klockstapeln som var belägen i nordvästra hörnet av kyrkogården. Klockare Falk var den som skulle övervaka arbetet. Han skulle också kontrollera alla leveranser med material till bygget, som var det största företaget i socknen på hundratals år. Falk ansökte och fick tillstånd att sälja brännvin och dricka till arbetarna som var socknens bönder, dock ej på söndagarna. Det blev nog kanske ej så obetydlig inkomst för honom om man betänker den stora törst som tycks ha följt alla byggen åt. Kan tyckas var en lite märklig företeelse att få idka sådan försäljning på en kyrkogård.

1842 beslöt Kunglig Majestät skolundervisning. Problemet var att få barnen till skolan i ett tio-tal år. Falk fick genomgå en 1-årig lärarutbildning mellan 1 febr. 1843 till 19 jan. 1844. Började som lärare i Dingtuna beroende på en ombyggnad i Klockargården för skolan. Undervisningen i Klockargårdens skola började höstterminen 1844.

På grund av händelsen den 13 april 1839 då Klockargården brann ner till grunden så beslutades det 1849 att alla kyrkans hus skulle brandförsäkras. Året efter, alltså 1850 ansågs klockarbrunnen norr om kyrkan otjänlig så fick Klockare Falk gå till Prästgården och hämta vatten till hushållet och sina djur. Kreaturen fick absolut inte vattnas vid Prästgårdsbrunnen.

På 1850-talet gick koleran i Västerås med omnejd, men Lundby tycks ha klarat sig lindrigt undan av dödboken att döma. Man hade dock förberett sig väl då sjukstugor gjordes i ordning och sjuksköterskor anställdes. Begravningsplatser anlades under Klockare Falk och Herr Nerelius ledning. Den vackraste låg – och ligger på Johannesbergs ägor och syns ifrån Långängsvägen som den hette då. Den invigdes högtidligt i november 1853. Svårt att bestämma exakt var den ligger, men på beskrivningen kan man kanske tro att den låg i "Ekbacken" söder om Trundhem.

En inbrottsstöld i kyrkan 1851 torde ha upprört sockenborna, enligt Nerelius – protokollskrivaren, en tjuv hade tagit sig in genom sakristitaket och sedan genom kyrkan släpat ut kassakistan. I kistan låg bland annat Falks lönepengar, och det dröjde innan de ersattes. En klockare hade på den här tiden 400 riksdaler riksmünt, husrum, vedbrand, kofoder samt spannmål i årslön.

Skoldelen i Klockargården byggdes ut för att få bättre utrymme för eleverna 1865. två år senare ställdes krav på införande av småskola och Falk fick då ta hand om även de mindre barnens undervisning. 1871 läste de stora barnen i skolsalen och de mindre i "sessionsrummet", vilket var ett finare namn sockenstugerummet utanför salen. Falk blev tvungen att anställa ett kvinnligt biträde p. g. a stor arbetsbörda. Hennes lön var 150 riksdaler riksmünt varav Falk betalade hälften. Ny tillbyggnad av skolan på norra gaveln gjordes 1876.

Klockare Falk bidrog starkt till födelsetalet i Lundby socken. Han gifte sig först med en Anna Stina och fick tillsammans tretton barn under tjugo år och av dessa var endast fem barn i livet när hon dog 1862. Under de två följande åren var han ensam men insåg att barnen behövde en mor, så 1864 träffade han Lovisa Bruhn som han gifte sig med i september samma år. De fick tillsammans fyra barn. Hon var till skillnad mot Anna Stina ett "rekorderligt" fruntimmer med ordning, reda och sparsamhet och ett obotligt sinne för renlighet, alltid på väg till bäcken för att tvätta något. Falk avled 1882 66 år gammal och hade då varit klockare i 44 år samt den första ordinarie organist och lärare i Lundby socken och då var endast nio av sjuttonbarn i livet.

Den lärarbostad som tillbyggdes 1876 beboddes aldrig av Falk utan det blev den nya klockaren Frans Gustav Söderholms bostad. Han blev den 11 december 1876 vald till lärare, klockare, organist och vaccinatör. Söderholm tog examen i Uppsala Folkskoleseminarium 1873, tjänstgjorde i Haraker och Skultuna innan han kom till Lundby. Var född i Söderfors utanför Uppsala, det var ifrån ortsnamnet som han enligt uppgift tog namnet Söderholm. Söderholm ville öppna upp en dörr mellan skolsal och bostad, men den begäran avslogs, så han skulle slippa gå ut från bostaden och sedan in i skolsalen.

Söderholm var p.g.a nervfeber i yngre år "lite klen" sett ur böndernas synvinkel då han sällan kunde vara till någon hjälp vid underhållsarbeten. Sedan använde han varken brännvin, rökte ej och inte spelade kort "religiös" som han var, detta gillade inte socknens bönder. Efter mycket enträgna försök av klockare i över hundra år lyckades Söderholm få tillstånd en jordkällare 1889, norr om gården, vilken finns kvar än idag.

År 1887 startades ett sockenbibliotek i Klockargården, på nedre plan åt söder, men på grund av dålig ekonomi drogs fortsättningsskolan och kvinnliga slöjden in samma år. Ny orgel till kyrkan införskaffades 1891, vilket underlättade spelningen då det inte behövdes "päls" för bälgen som försedde orgeln med luft låg inomhus.

Runt sekelskiftet 1900 så höjdes röster i socknen för att riva Klockargården, men det avslogs. 1912 – 1913 är det åter hotande nära i samband med nytt skolbygge 1914 men åter igen klarar det sig. Kyrkskolan byggs trots ansträngd ekonomi i socknen beroende på rester av lån till tidigare skol-byggen, kyrkoskulder ifrån 1890 års reparationer samt ett framtingat skolbygge i det nya Hammarbyområdet i västra förstaden och en dryg fattig-vård.

Efter ett par års tid av intensiva överläggningar mellan Lundby socken och Västerås Stad inkorporerades socknen med Västerås kommunalt år 1918 samt ecklesiastikt (kyrkoförsamlingen) år 1920. Söderholm tog avsked som skollärare 1915 men kvarstod som klockare, organist samt bibliotikarie. För hans egen del innebar sammanslagningen att han erhöll en höjning av klock- och organistlönen som Lundby tidigare inte orkat med ekonomiskt. Sedan fick han telefon och

elektricitet indraget likaså vattenledning ifrån brunnen. Organist- och klockar-tjänsten behöll han till sin död. Han drabbades av sjukdom de två sista åren och efter en operation i oktober 1925 återkom han aldrig till medvetande utan avled 73 år gammal.

Efter att Söderholm slutade som lärare 1915 övertogs tjänsterna av bland annat Hilda Bilby, Agda Karlberg/Thorell, Segerström, Tjust och en inspektör Granér mellan 1915 – 1940. 1940 kom Kåge Söderlund till kyrkskolan som lärare och kantor. Kåge och Agda bodde på övervåningen i var sin lägen-het i skolbyggnaden.

Öster om Klockargården byggdes en bastu med tvättrum 1932 och togs i bruk 14 oktober 1934, där skolbarnen fick bada varje onsdag och därefter kunde damerna i socknen bada. Herrarna hade sin tid på fredagar mellan kl 15 och kl 20, det kostade 35 öre att bada. Den som skötte om bastun och badet var hustrun till den första kyrkvaktmästaren som hette Kvarnström, de bodde i Klockar-bostaden. Sedermera övertogs kyrkvaktmästarsysslan av Evert Sjögren och hans fru Bojan skötte då bastun. När det började att serveras mat till skolbarnen vilket gjordes i den gamla församlingssalen på övre våningen mot söder, där det också fanns ett kök. Bojan blev den första och enda ”mattanten” för skolans barn. Enligt uppgift så har Bojan och andra fruar i Lundby socken varit med och vävt kormattan i kyrkan.

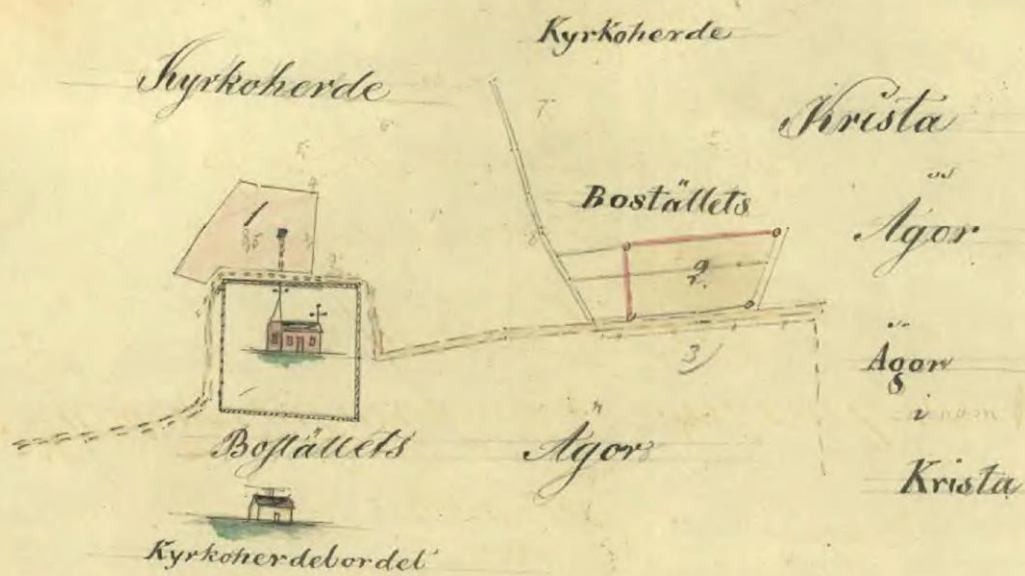
Bastun lades ned 1992 efter att ha använts på senare tid bara för socknens innevånare varje fredag. En som var med och skötte bastun en tid var Evert Lundin, bodde ett tid i Biskopstorpet tillhörande Kanik-Lundby. Han såg till att elda i pannan så det var varmt när badgästerna kom. Det var damerna som badade först mellan kl 13:00 till 17:00, sedan var det dags för herrarna. Det fanns även en möjlighet till familjebad vilket var efter kl 21:00 på kvällarna Efter nedläggningen av bastun övergick den till Lundby Hembygdsförening som har den som möteslokal.

Lundby kyrkskola var i bruk tills 1982 då den lades ned. Den 18 mars 1986 så bildades det en bostadsrättsförening i skolan och Klockar-gården. Sju, vilket senare blev sex, lägenheter byggdes och det blev slutet för Klockargården som klockarbostad och skola efter att ha varit i ”tjänst” sedan 1840 i mer än 140 år och kyrkskola sedan 1915.

*Västerås
2015-11-20
Leif Björkström*

*Källor: Astrid Söderholm
Klockarjord-Gårdar och klockare
Ingegerd Nordin
Lantmäteriet*

Karta
 öfver
 Agorbygdens
 Lundby Kläckaregårds och Sockenstijfve
 Byggnadsplats
 i
 Westmanlands Län
 Tuhundra Härad och Lundby Socken
 Författad År 1839
 af
 Gustaf Förrgren

100   200   300   400 Alnar

1^a

Lundby socken

24. Prästgården, ägoubytte; karta, 18 skrifna sidor.

N° 26
44

24.

Stycke den 7. Sept. 1849.
16

Till Konungens höga Hof. Rådshofstafvande Sjös Westmanland.

Resulterat hos H. R. Commisförbandet
materialet af Tingens att, i anseende hos
af myndiga del Emuldsätgard som und
tag om försättningar afverksflämmer.
Desteras Blott i hvar län och i hvar
Sjö hvar hofstafve Emuldsätgard

utan

Sedan Söknemännen vid den olyckliga brand, som d. 13 sistl.
Apr. ödelade Lundby församlingens Klokkaregård och Söknem-
stufva blifvit övertygade om det värdiga löge, de i närheten
af kyrkan uppbyggda husen för tillfallet hade, att så upp-
drags ele, i allmän Söknestämman d. 13 sistl. Apr. ut N° 26 i
Lanskon i Tivista och Rosth. för Hr. Andersson prästby.
att utse en lämpligare och mera aflägsen prästkyrka, så att
Söknestufva och Klokkaregård kunde upphöras. Swidket
uppdrags committerade fullgjort på värdent sätt att en altar
på kyrkoh. beställets norra gärdle, 200 alnar från kyrkan, nä-
ra Söknestämman, ad af dem ansedel för armlamule tillhög, kwa-
den under tillförelse af prästors armlamule att på församlingens
vägnar hos Konungens höga Rådshofstafvande i ömhetast
enballe om egge byte, så att kyrkoh. bestället af Klokkaregård-
dens förra bostället, måtte bli godtgjort för den altar
förträmme beställe till upphörande af Klokkaregård och Söknestuf-

den 14. 1849 artikeln

23

va aftrædet, samt at Commissionens Landmäteren H. G. Tring
mätte tilførdnes, att, i forening med Hovs och Konsistorie
Fullmäktige, detta egobyte med första verkställde

Efter enmötelsen

A. Axelsson

Lundby d. 9/9 1849

Jan Larsson

P. C. Andersson